

## ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

## ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

15 Février 1931

Dr. FAHREDDİN KERİM  
Ankara caddesi 71  
İSTANBUL  
Tel. ist. 1933

# İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 315

## ABONEMAN:

Senehiği [24Nusha] Türki-  
ye için 2 1/2. Âlâ kâğıd-  
lı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

15 Şubat 1931

## BİR İZAH (‘Aynen)

Diyarbakir — 18-1-31

Muhterem Aptullah Cevdet beyefendi.

15 ağustos 930 tarihli ve 303 sayılı İctihat nüshası elime geçti,

İmzanızı taşıyan kıymetli bir baş makale de bir (Ma-Veka’dan) bahis ediyorsunuz ki bu gayri vakidir. Doğru söylenmemiş ve uydurulmuştur. Çün ki Fikir evlâtlarınızdan Erip bey dediginiz zat ile bendeniz ciddi hiç bir mubahesede bulunmazdım. Fikri evlâdınız nasihat dinlemez kendini beğenir bir zat idi. Buna şimdi siz de kani olursunuz.

Evvvelâ Erip ve bize söylediği gibi Edip bey benim muavinim değildi. Sadece kâtibim idi. Hemde yalnız makinede yazıları temize çeken bir kâtip. Fakat bu zat zatı alinize olduğu gibi herkese de müfettiş ve ya müfettiş muavinliği adresi verirdi

Saniyen nisan iptidasından beri İstanbul’da olduğu halde size ancak vazifesine hitam verildiği zeman oda yalnız beni kötülemek maksadile gelmiştir. Zatı alinize gelince: Beni Edip beyden iyi tanımanız iktiza eder. Size daima ve sırf ilmü irfanınız mukabili hürmet ettiğini her halde hatırlarsınız. Bu mektubumun benden

bir manzumesini 35 numrolu İctihaddan alarak aşağıya dere ediyor ve bununla, mekalemize hitam veriyoruz:

## İSHAK SÜKUTİ

Köylülere vurulan kırbacların  
Acısını yüreğin duyardı;  
Duramadı, kartalların, tacların  
Karşına çıktı safları yardı.

Cihanda yaşarken bu gadr ü zulmet  
Yaşamak zilletidir, gülmek cinayet,  
Dedi; İstibdadın asla barışmaz  
Hasmı bi emanı oldu. ‘İnayet,

Hamiyyet, Hakikat, Ma‘delet, ‘İrfan  
Sevdalarının ateşile yandı.  
Fakat **Yıldız** da yangın yaptı  
İnfi‘ali ‘arşı Hakka dayandı.

‘Azımlı bütün bir nesli tenvir etti;  
O meş‘ale atilerde yanacak

bahis edilen sahife ve sütunda neşrini istirham eylerim efendim.

Diyarbakir’de Türkocaklar Müfettişi  
*Hasan Reşit*

İCTİHAH Reftar ve güftarı dürtüst, okumayı ve öğrenmeyi sever bir genç olarak tanıdığımız Erip Bey hakkında bu mektubu neşrederken şu iki noktayı kayd etmeliyiz:

Evvvelâ ma vaka‘, bilmünasebe hikâye edildiğinden Erip Beyin o esnada ifade ve etvarında bir maksadı mahsus görmedik. (İctihat) hususî kin ve ihtiraslara alet olmaktan uzaktır.

Saniyen kendisinden bahis makalemizi okuyan mumaileyh, tekrar idarehanemize gelerek: « bana atfen yazdığımız mavakam hepsi doğrudur. Yalnız diyarbakirdeki işimin unvanında yanlışmışsınız. Ben müfettiş, muavini değil, kâtibiyim » demiştir.

‘Ömrü bir yıldırım ‘ömrüdür, fakat  
Ebediyyete bu ‘ömrü kıskanacak

Büyük ruhun en büyük iştıyacı  
Hak yolunda ölmek dersi vermekdi  
Mu‘azzam emeli güller açıyor:  
O emel istibdadı devirmekdi.

İşte İshak Sükûtının Tarihi:  
Gördü zalimi, mazlumu, zügüdü, **Adalet** in yüzüne kan tükürdü.

A.D. Mısır 1910 İCTİHAH

DİL İŞİ

## ALFABEMİZE DAİR

Çok saygıdeğer Doktorum.

İctihadın 311inci mushasında alfabemize dair bir iki mülahazada bulunuyorsunuz. Evet, dünyaya hiç bir şey kemal üzere gelmez; sonradan tükelleşir (tekemmül eder). Gördüğünüz eksiklikler gerçekten vardır ve bundan ziyadedir. Bunları burada teker teker anacak ve kınayacak (tenkid edecek) değilim; maksadım, şimdilik idarei maslahat yolunda zaruri gördüğünüz bazı tedbirlerden hangisinin durumlu kalmaya namzed olabileceğine dair düşüncelerimi itilâmanız önüne sürmektir. Bununla beraber böyle muvakkat olarak değil, fakat saygılı Dilencümeninin bunlara kökten bir tedbir ile tez günde çare bulmasını gönülden dilerim.

Anladığıma göre eksikliğini enziyade duyduğunuz «hı» (ح) harfidir; çünkü yalnız Anadolu Türkçemize hâs olmayıp başka bütün Şark, Garp Orta, Şimal, Cenup, Türk lehçelerinde ve şivelerinde har vurup harman savurmakta olan bu Kara Davut, ki Şark vilayetlerimizde «k» lara meydan okuyarak bunları yumuşatmadadır; klasik tanıdığımız ve istilahlara, beynelmileliği dolayısı ile, bizim de mühtaç bulunduğumuz eski (ve yeni) Yunancada da mevcuttur. İlim gözünü ötedenberi Garbe çevirmiş bulunmanız yüzünden kullanmak mecburiyetinde kaldığımız «hı»-lı kelimelerin tasavvutunu yola getirmek, alfabemizin bu eksikliği dolayısı ile, kabil olmayınca, çift harf koşarak kelimenin hüviyetini iltibastan kurtarmağa, mâ'nada istiklâlini muhafazaya çalışıyorsunuz; bunun için tek başına «hı»nın işini beceremeyen «he»ye «k» yı katarak mürekkep bir harf yapmışsınız. Bunda çok isabet etmişsiniz; çünkü çıkağ (mahree) itibarıyla «hı» konsonu (samitası) «he» ile «k» arasında bulunduğundan, herhangi başka çiftin mümessillliği fennen bundan daha uygun olamazdı. Bu isabetin derecesini, Avrupa dillerinden Almancada «k» mızın sesce eşi olan «c» harfine «h» katllarak «ch» biçiminde edâ edilmesi isbat eder; mesela Nacht gece, Bach (باص) ırmak gibi. Latince de böyle imiş; mesela schedium ki Yunanca «sxedios» dan (x harfini hı okuyunuz) alınmıştır, Fransızca esquisse (eski), İtalyanca schizzo olup taslak demektir [1].

Bununla beraber tek sesli bir samitayı iki harfle yazmak mahzurdan salim olmadığımı gene siz kendiniz o makalenizde zikretmiş ve bunu misal ile anlatmış bulunuyorsunuz. Bunun üstüne iddianızı sağlamak yolunda bir de benim ayrica ayak diremeye hacet görmüyorum. Zaten alfabemiz kurulurken hâkim olan zihniyetin böyle katmıklı harflerden kaçınmış olması apaçıktır. «Hi» ya bir karşılık bulunup konulmamış olmasına gelince, İstanbul şivesinde bunun söylenilmediği sanılmış olmasıdır; bir sanış ki gayri 'ilmi olmakla beraber temelinden

(1) Mâmâfi taslaktan biraz farkı vardır. Bunda taslaktaki hamlık, henüz oluşmuşluk yoktur. Mesela «daha taslak halinde» dediğimizde, henüz yapılp bitirilmemiş, ibtidai bir varlığı ifham etmiş oluruz. Bir de bu kelime bir şeyin asla nisbette sahte bir taklit olduğunu anlatır; ülemâ taslağı gibi. Halbuki esquissede bu manâlar yoktur. Ancak bir nesnenin veya fikrin teferrüata girilmesizin çarçabuk çizilmiş resmi demektir. Bundan dolayı şayet bunun istilah olarak dilimize kabulüne lüzüm varsa «iskeç» şeklinde benimsenilmesi şivemize uygun gelir.

yanlış olduğu için, zaten zayıf 'ilm âlemimize bunun sokulup yerleşmesine meydan verilmemelidir. Hem de doğru olsaydı bile, arta kalan 50 - 55 milyonluk Türk kitlesinin ihtiyacı 800.000 kişilik İstanbul (!?) bir cemile olarak feda mi edilmek ıktiza eder? İstanbulun gercektен sayılan bir hatırı varsa, «ح» meselesinde değil fakat harap olmuş iktisadiyatında gözedilmek, buna yardım edilmek, meselâ sırtından füzûlî geçinen Liman Şirketini kaldırıp «Serbes Mintaka» adını taşıyan hayat iksirini kendisine vermek ile olur. Bukadarcık hatırsaygısı ona gerçekten yeter ve ilel ebed minnetdarlığını mucib olur.

Bana öyle geliyor ki, saygılı alfabe encümeninden bazı âza vaktiyle «hı» bahsinde danışır çekişirken, bunun lüzumuna veya lüzumsuzluğuna kesenkes[kat'i] bir kanaat getirememiş ve bundan ötürü «x» harfi icabında bu makamda kullanılmak üzere o ünlü hey'etce ihtiyata alınmıştır. Bu seçiş ve ayrılış süür - altı bir sâik eseri değil, 'ilmi bir düşünüş neticesi olduğuna inanmak isterim, zira yunancada da bu harf «hı» okunur, xronos gibi, İslav dillerinin çoğunda gene kıymeti budur. Zâhir bu sebepledir ki Azerbaycan Türkleri dahi X harfine alfabelerinde «hı» yümüşünü (vazifesini) vermişlerdir. Anlaşıyor ki saygılı Encümen henedense yerini boş bıraktığı «hı» için «x» i ihtiyata almış olmakla en musip bir harekette bulunmuşdur. Umalım ki bu lüzum erbabınca takdir edilip «hı» dahi kendi başına bir şahsiyyet olmak üzere alfabemizde müstahak bulunduğu mevki'e geçer.

«Hi»nin alfabemize kabulü takdirinde doğru yazabilmek için eski imlâmızı göz önüne getirmek lâzım geleceği zannolunmalıdır. Böyle bir zehabe meydan vermemek için çabucak söyleyeyim ki: «hı»nın ancak bihakkın telaffuzunu duyurmak, iltibasa karşı komak icab ettiği sıralarda kullanılacağı vefakat bundan gayri hallerde «h» imlâsında kalmak lâzım geleceği hakkındaki mütala'ınıza temamen istirak eylerim.

Uzayan makalemi bu gez (def'a) burada kesip arkasını sonraya brakmama müsaadenedi dileyerek saygılarımı takdim eylerim, efendim.

Köse Raif Paşa oğlu

R. M. FUAD